

Департамент культури та взаємозв'язків з громадськістю
Черкаської облдержадміністрації

КЗ «Обласна універсальна наукова бібліотека
імені Тараса Шевченка»
Черкаської обласної ради

Видавнича діяльність бібліотек Черкаської області

(Огляд бібліографічних видань за 2015–2016 рр.)

Черкаси – 2017

Бугаєнко К. С. Видавнича діяльність бібліотек Черкаської області : (огляд бібліографічних видань за 2015–2016 рр.). / К. С. Бугаєнко. – Черкаси : [б. в.], 2017. – 12 с.

Укладач
Редактор
Комп'ютерний набір

К. С. Бугаєнко
В. К. Величко
Н. І. Кикоть

Підписано до друку 02.09.2017 р.

Впровадження новітніх інформаційних технологій у діяльність бібліотечних закладів Черкащини зумовило активізацію і розширення підготовки якісно нової видавничої продукції центральними районними, міськими і навіть окремими сільськими бібліотеками. Видання різні за призначенням, тематикою, формою, інформаційними ознаками. Особлива увага приділяється випуску красномовних бібліографічних посібників. Виступаючи пошуковою системою, вони забезпечують користувачам можливість ефективного використання накопиченого документного потенціалу, задовольняють інформаційні потреби та формують інформаційну культуру користувачів.

Бібліографічні видання бібліотек привертають увагу жанровим і видовим розмаїттям. Це рекомендаційні бібліографічні покажчики та списки літератури, інформаційні бюлетені, бібліографічні огляди й нариси, дайджести, посібники «малих форм» (бесіди про книги, пам'ятки читачеві, листівки-закладки, буклети) тощо.

Плідно працюють у цьому напрямку такі районні бібліотеки: Корсунь-Шевченківська, Драбівська, Канівська, Чорнобаївська, Городищенська, Уманська та Черкаська міські, Черкаський РОМЦКІБ.

Бібліотеки продовжують видавати поточні бібліографічні посібники, де подається інформація про нову літературу, що надійшла до ЦБС, про нові надходження видань з різних напрямків життєдіяльності краю, публікації про регіон на сторінках преси, працюють і над виданням «Календарів знаменних і пам'ятних дат ... району». Серед таких посібників привертає увагу щорічник Корсунь-Шевченківської РБ та Канівської МБ. Укладачі дотримуються структури, що характерна для такого типу видання. У короткій передмові означено читацьке та цільове призначення, окремим розділом представлено перелік ювілейних і пам'ятних дат поточного року, що стосуються видатних людей та подій у регіоні. До деяких дат подається коротка текстова фактографічна довідка та бібліографічний список літератури, який включає також ілюстративні, аудіовізуальні документи, електронні ресурси. Видання має гарне оформлення.

Чорнобаївська, Драбівська, Золотоніська РБ подають у «Календарі знаменних і пам'ятних дат ... району» лише перелік пам'ятних дат у

хронологічній послідовності з короткими анотаціями, де стисло викладено зміст події без бібліографічних списків і текстових довідок. Це не дуже вдале рішення, адже в результаті зменшується інформаційно-довідкова та методична цінність, а головна значимість «Календаря знаменних і пам'ятних дат ... району», полягає саме у поєднанні фактографічної та бібліографічної інформації.

Деякі районні бібліотеки продовжують випускати поточні бібліографічні посібники: «Бюлетень нових надходжень» (Канівська міська), «Краєзнавча література. Інформаційний анотований список нових книг» (Катеринопільська РБ), «Установи культури Драбівщини на сторінках місцевої преси» (Драбівська РБ) та ін. Додала б зручності в користуванні цими виданнями наявність хоча б коротенької передмови, в якій розкривалися б методи та принципи побудови посібника, змісту.

Заслуговує на позитивну оцінку щоквартальний інформаційний бюлетень «Калейдоскоп подій міста Черкаси» Черкаської міської ЦБ. Укладачами в цілому дотримано загальноприйнятої методики, але варто було б зазначити, що йдеться про події в місті, що відображені на сторінках преси.

У видавничій практиці бібліотек провідне місце належить укладанню бібліографічних посібників з історії краю, в т. ч. окремих населених пунктів, про туристичні місця. Серед таких виділяються доробки Чорнобаївської ЦРБ. Цікавим за змістом і цінним за значимістю є видання «З глибин історії: пам'ять затоплених сіл», підготовка якого потребувала значної пошукової роботи. У ньому вміщено нариси про трагічну історію переселення придніпровських сіл із зони затоплення Кременчуцького водосховища. На початку подано передмову, де висвітлено хід і проблеми переселення. В основній частині за алфавітом назв викладено коротку історію кожного новоствореного села. Підвищенню інформаційної цінності посібника сприяє включення спогадів, світлин, віршів старожилів про покинуті «гнізда», вирубані сади, ліси. Окремо подано список літератури, електронних ресурсів на основі яких готувались нариси. Таке видання незамінне для освітян, учнівської та студентської молоді, для тих, хто цікавиться історією своєї малої батьківщини. На жаль, у ньому немає допоміжного апарату, який би

полегшив користування: змісту, іменного та географічного покажчиків, а визначення «збірник» не відповідає змісту видання.

Розкриває історію Чернобаївського краю, його туристичну привабливість добре ілюстрований фотоматеріалами, наповнений вебліографією посібник «Туристичними стежками Чернобаївщини» та вебліографічний список «Чернобаївщина – славетний край». Проте, авторами не витримано загальноприйнятої методики укладання посібників та оформлення титульної сторінки.

Аналізуючи добірку посібників з історії міст і сіл, слід зупинитися на краєзнавчому доробку Уманської ЦРБ «Топографічне ім'я: «Що в імені твоїм?» Походження назв сіл Уманщини». Бібліотекою здійснено велику копітку роботу з дослідження історії назв окремих населених пунктів Уманщини, оприлюднено маловідомі факти розвитку сіл в різні періоди життя краю, чим зроблено вагомий внесок у розвиток та популяризацію краєзнавства в регіоні. Без сумніву – це цінне джерело інформації для різних категорій користувачів. Разом з тим, видання втрачає через недотримання вимог щодо оформлення титульного аркуша, вихідних відомостей, відсутність передмови, довідкового апарату (змісту, географічного покажчика), не визначено жанрово-видову приналежність. Розширило б його науково-інформаційну цінність наявність хоча б коротеньких списків літератури.

При складанні краєзнавчої бібліографії, актуальною залишалася тема Другої Світової війни. Серед видань, присвячених цим подіям, заслуговують на увагу: «За цвіт життя завдячуємо їм, солдатам Перемоги» (Канівська МБ), «Маньківщина в роки Другої Світової війни» (Маньківська ЦРБ), «Учасники Параду Перемоги – уродженці Драбівщини» та «Переможець»» (Драбівська РБ), «Розстріляна юність» та «Повітряний стрілець» з циклу краєзнавчих розвідок «Маловідомі сторінки історії краю» (Золотоніська ЦРБ), «Уродженець Уманщини – гордість України» (Уманська ЦМБ) та ін. Більшість таких бібліографічних посібників містять передмову, ілюстровані світлинами, але не всі мають чітку структуру та елементи, які притаманні бібліографічним виданням.

Бібліотеки не обійшли увагою і тему Майдану, неоголошеної війни на сході України, волонтерство. Так Христинівська ЦРБ випускає

щоквартальні бібліографічні списки літератури «Хроніка подій збройного конфлікту на сході України» та «Черкащани в зоні АТО. Хроніка подій...», рекомендаційні списки літератури «На сторожі Свободи і Гідності» (До річниці розстрілу Героїв Небесної сотні), «Ми разом, ми з вами, ми – народ» (Волонтерство), «Соціальні гарантії учасникам АТО». Монастирищенська ЦРБ уклала рекомендаційні покажчики «Якби не війна...», «Небесна сотня у вирій полетіла...», Кам'янська РБ – «З майданом у серці кризь життя», «Тобі, Україно моя, і перший мій подих і подих останній...: Уродженці Черкаського району, які загинули під час АТО» (Черкаський РМЦБтаКР). Ці видання, хоча малі за обсягом, проте є цінним джерелом інформації для виховання у молодого покоління патріотизму, любові до своєї Батьківщини. У більшості посібників бібліографічна інформація органічно сполучена з викладом цікавих повідомлень, біографічних фактів тощо. Проте, на жаль, укладачі всіх вищезазначених видань не дотримуються загальноприйнятих бібліотечних стандартів. Деякі невірно визначили жанр посібників, наприклад: бібліографічний нарис як бібліографічну довідку, рекомендаційні списки літератури, як бібліографічні покажчики, хоча обсяг матеріалу, відсутність розділів, довідкового апарату, суперечить визначеному жанру.

Незважаючи на невеликий обсяг, цінне за змістом та інформативністю видання Шполянської ЦРБ «3 історії храмобудування на Шполянщині». Укладачі роблять своєрідний історичний екскурс старовинними культовими спорудами району. Кожну розповідь доповнює короткий бібліографічний список джерел.

Більшість від загальної кількості краєзнавчих видань бібліотек присвячено славетним уродженцям свого краю – діячам науки, культури, мистецтва, літератури. Серед таких виділяється доробок Городищенської РБ «Городищини славетні імена», до підготовки якого залучено краєзнавців. Є передмова, короткі біографічні довідки розташовані в алфавіті персоналій, видання наповнено фотоілюстративними матеріалами. У кінці подано списки: «Герої Радянського Союзу», «Герої Соціалістичної Праці», «Загиблі воїни-афганці», «Загиблі учасники АТО», «Почесні громадяни м. Городище», «Лауреати премії ім. С. С. Гулака-Артемівського», «Лауреати премій ім. родини Симиренків», «Заслужені

працівники різних галузей народного господарства». Покращило б зміст видання і значно полегшило б користування ним наявність змісту та коротеньких, на 3-5 назв, бібліографічних списків до кожної персоналії, іменного покажчика.

До ювілейних дат видатних краян Кам'янська РБ готує щорічник «Кам'янка в особах». Видання належно оформлене. Окрім переліку ювілейних дат у ньому представлено фото та коротку довідку про кожну особу, бібліографічний список літератури. Та не варто було обмежувати читацьке призначення видання, адже окрім бібліотекарів воно може бути корисним різним категоріям читачів.

У літературній бібліографії, яка становить більшу частину від загальної кількості видань бібліотек, хорошим прикладом є бібліографічний покажчик Корсунь-Шевченківської ЦРБ «Чим серце билось» (До 100-річчя від дня народження А. Т. Легота (Ворошила). Укладач В. А. Якубенко дотрималась загальних вимог діючих державних стандартів, у яких визначено обов'язковий набір елементів оформлення щодо методики підготовки бібліографічних посібників. Посібник відкривається титульною сторінкою, на якій вміщено назву, в підзаголовку наведено назви організацій, які брали участь у його підготовці і виданні, у підзаголовочних даних визначено тип і вихідні дані. На звороті титульної сторінки подано прізвища укладача, відповідального за випуск і набір, опис і анотацію. Відкриває покажчик передмова (від укладача), де вказано цільове і читацьке призначення, принцип добору літератури, групування, відомості про опис матеріалу, характер анотацій, допоміжні покажчики. До підготовки вступної статті «Із когорти романтиків» залучено – голову РО ВТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка. Окремими розділами розкрито життєвий і творчий шлях письменника, вміщено витяги із переписки, підбірку відгуків відомих людей про його творчість, бібліографію друкованого доробку А. Легота, літератури та електронних джерел про його творчість. Матеріали про письменника доповнюються фотоілюстраціями. Полегшує користування виданням наявність довідкового апарату: іменного покажчика, алфавітного покажчика використаних книг та періодичних видань, змісту. Привабливо оформлена кольорова обкладинка.

Варто відмітити бібліографічні нариси, підготовлені Корсунь-Шевченківською ЦРБ до ювілейних дат письменників: Сергія Носаня «Така мудра й зіркова душа», Тамари Коломієць «Є в поета щасливе право – воскреснуть», Василя Бур'яна «Поет – це медіум історії», митців – співака Олександра Харченка «Пісня на все життя», художника Б. Федоренка «Відблиск душевного вогню». Цікавий пізнавальний матеріал викладено у посібнику «Українки – королеви європейських престолів». Додало б йому інформативності наявність коротеньких бібліографічних списків літератури. Укладачам варто звернути увагу на невідповідність внутрішньої форми жанру, вказаному на обкладинці чи в анотації (бібліографічний нарис, а вказано – «буклет» і т. п.). А в цілому, гарно оформлені та наповнені, всі ці видання стануть у нагоді освітянам, учнівській і студентській молоді, бібліотечним працівникам.

Чорнобаївська ЦРБ поповнила літературну бібліографію краю виданням бібліографічного покажчика «Чорнобаївщина літературна», який знайомить із земляками-лауреатами Національної премії України ім. Тараса Шевченка та з тими, хто робить перші спроби пера. Подається коротка біографічна довідка про кожного письменника та список їх творів. Більшої вагомості виданню надав би список літератури про їх життя і творчість.

Бібліотекою підготовлено також бібліографічні нариси до ювілеїв видатних уродженців Чорнобаївщини: М. П. Старицького «Вслухаємося в голос твій через віки» (до 175-річчя з дня народження), Б. В. Романицького «Велике життя митця» (до 125-річчя з дня народження).

Уманська міська ЦБ уклала персональні бібліографічні посібники про письменницю і громадську діячку Н. В. Суровцову «Славна дочка України», та про митця О. В. Булавицького – «Художник української діаспори».

Активно працює над випуском бібліографічних посібників різних жанрів Драбівська ЦРБ. Виділяються посібники літературного та мистецького характеру: «Літературно-мистецька Шевченкіана Драбівщини» (бібліографічний довідник), «Письменники та художники Драбівщини на сторінках часопису «Холодний Яр» (бібліографічний список), бібліографічні нариси про місцевих письменників Вадима Пепу

та Ольгу Месеврю, збірник віршів поетів Драбівщини «Присвята Україні» з короткими біографічними довідками. Укладачі, наскільки дозволяють умови, намагаються їх художньо оформити, наповнити ілюстраціями та фото. Всі ці невеликі за об'ємом покажчики вище названих бібліотек вирізняються ретельним добором фактичного матеріалу, проте не дотримано методичних норм укладання.

Не минули бібліотеки і тему екологічної безпеки та Чорнобиля. Бібліографічні посібники різних жанрів видали: Чорнобаївська ЦРБ – «Екологічні проблеми – уроки минулого і сучасність»; Шполянська ЦРБ – «Чорнобиль: вічні дзвони подвигу і скорботи», Катеринопільська ЦРБ – «Чорнобиль не має минулого часу».

Заслуговує позитивної оцінки бібліографічний покажчик «Пам'ять про зраний край» Черкаської міської бібліотеки. Він відкривається цитатою та передмовою, має 7 розділів, в яких зібрано друковані та електронні джерела про аварію на ЧАЕС, про її екологічні наслідки, соціальний захист населення, що постраждало внаслідок аварії. В окремих розділах виокремлено тему Чорнобиля в художній літературі з відбитками обкладинок книг, фільми та сценарії заходів про Чорнобильську трагедію. Але, як і в інших посібниках, бракує довідкового апарату.

Із запровадженням у бібліотеках Інтернет-послуг все більше почав використовуватися новий жанр бібліографічних видань – вебліографічні посібники, що спрямовані на полегшення пошуку інформації в мережі за певною темою. Активно в цьому напрямку працюють районні бібліотеки: Чорнобаївська («На допомогу абітурієнту», «Інтернет і родина» та вже вище названі з історії краю), Драбівська («Електронне урядування», «Василь Симоненко», «Містичний сучасний письменник: Василь Шкляр», «Вадим Іванович Пепа»), Городищенська («Екологія в мережі Інтернет») та ін.

Не втратили популярності малі форми, хоч і мають короткочасне призначення: пам'ятки читачеві, листки-сигнали, буклети, невеликі рекомендаційні списки і дайджести, закладки випускають всі центральні бібліотеки та деякі сільські. Вони різноманітні за тематикою, і як правило, видавались до певної дати чи інформували про лауреатів премій, про

новинки літератури та соціального спрямування. Такі видання мають не лише інформативно-пізнавальний характер, а також містять запрошення відвідати бібліотеку, подають її адресу. Велику кількість видань малої форми готують Черкаська та Смілянська міські, Драбівська, Катеринопільська, Монастирищенська, Кам'янська, Лисянська, Чигиринська районні та сільські – Хлестунівська (Городищенського р-ну), Степанківська (Черкаського р-ну) та ін.

Підсумовуючи огляд кращих зразків видань бібліотек області (гіпотетично їх виходить значно більше), варто зазначити, що загальною тенденцією є прагнення до підготовки різних за жанрово-видовою структурою видань краєзнавчого характеру. Вони поширюються в друкованому вигляді, тиражуються на власній видавничій базі, входить в практику розміщення на сайті бібліотеки, що скорочує витрати часу та фінансів.

В цілому, позитивно оцінюючи актуальність, тематичну різноманітність та змістовну наповненість видань, слід зауважити, що не всі укладачі дотримуються узвичаєних методик їх підготовки, а також сталої системи класифікації бібліографічних посібників. Порушуються положення нормативних документів, які регламентують складання бібліографічного опису, анотацій, скорочення слів і словосполучень, поліграфічне оформлення, дотримання яких в сумі підвищує якість та ефективність бібліографічного посібника.

Однак, без сумніву, активізація роботи бібліотек регіону над показниками місцевого друку має велике значення, оскільки вони стають невід'ємною складовою краєзнавчої бібліографії не лише району, а й області і користуються попитом у зацікавлених користувачів.

Список рекомендованої літератури:

1. Городищини славні імена / Городищен. ЦРБ ім. В. Симоненка. – Черкаси : Інтроліга TOP, 2016. – 80 с.
2. З глибини історії: пам'ять затоплених сіл : іст.-бібліогр. зб. / Чернобаїв. ЦРБ ; підгот. В. М. Олійник, Н. Р. Свиденко. – Чернобай, 2016. – 16 с.
3. З історії храмобудівництва на Шполянщині : іст. довідка / Шполян. ЦРБ ; підгот. А. П. Тирсіна. – Шпола, 2013. – 6 с.
4. Калейдоскоп подій міста Черкаси : інформ. бюлетень / Черкас. ЦМБ ім. Лесі Українки ; уклад. Н. М. Смаглій. – Черкаси, 2016. – 12 с.
5. Кам'янщина в особах 2016 : метод. посіб. / Кам'ян. ЦРБ ; підгот. А. В. Фатєєва. – Кам'янка, 2015. – 12 с.
6. Літературно-мистецька Шевченкіана Драбівщини : бібліогр. довід. – Драбів : [б. в.], 2014. – 26 с.
7. Небесна сотня в вирій полетіла : рек. покажч. / Монастирищен. ЦРБ ; авт.-укладач Г. Тимошенко. – Монастирище, 2016. – 8 с.
8. Пам'ять про зраний край: (30 років Чорнобильській катастрофі) : бібліогр. покажч. / Черкас. ЦМБ ім. Лесі Українки ; уклад. Н. М. Смаглій. – Черкаси, 2016. – 24 с.
9. Тобі, Україно моя, і перший мій подих, і подих останній...: уродженці Черкаського району, які загинули під час АТО : біогр. довід. / Комун. закл. «РОМЦ БКР» Черкас. райради ; авт.-укладач Л. В. Воскобійник. – Черкаси, 2016. – 16 с.
10. Топографічне ім'я : «Що в імені твоїм? Походження назв сіл Уманщини» / Уман. ЦРБ. – Умань, 2015. – 82 с.
11. Українки – королеви європейських престолів : іст. презентація / Корсунь-Шевченків. ЦРБ ; підгот. Н. В. Неткал. – Корсунь-Шевченківський, 2016. – 16 с.
12. Художник української діаспор: (О. В. Булавицький) : персональна пам'ятка / Уман. ЦМБ ; підгот. Г. І. Кучинська. – Умань, 2016. – 12 с.
13. Цилуко, Л. М. Чернобаївщина літературна : бібліогр. покажч. / Л. М. Цилуко ; Чернобаїв. ЦРБ. – Чернобай, 2015. – 26 с.

14. Чим серце билось : А. Т. Легіт (Ворошило) : бібліогр. покажч. / Корсунь-Шевченків. ЦРБ ; уклад. В. А. Якубенко. – Корсунь-Шевченківський : [б. в.], 2015. – 24 с.

* * *

15. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80–2000, IDТ) : ДСТУ ГОСТ 7.80:2007. – [Чинний від 2008–04–01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2009. – III, III, 7 с., включно з обкл.

16. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) : ДСТУ 3582:2013. - [На зміну ДСТУ 3582-97 ; чинний від 2014–01–01]. – Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. – III, 15 с.

17. Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / Г. М. Шевцова-Водка [та ін.]. – Київ : Книжкова палата України, 1998. – 116 с.

18. Краєзнавча діяльність бібліотек : метод. посіб. – Київ, 2002. – 208 с.

19. Складання бібліографічних посібників : інформ.-метод. матеріали / М-во культури України, Нац. парлам. б-ка України ; уклад. О. Галчанова. – Київ, 2015. – 80 с.